

DE EEUWIGE TERUGKEER VAN DE VOORUITGANG

MARY MOTHER OF FRANKENSTEIN – CLAUDE SCHMITZ

HELEEN MERCELIS

“De idee van de eeuwige terugkeer der dingen is raadselachtig”

- Milan Kundera, *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan*

Mary Mother of Frankenstein van de Franstalige Belg Claude Schmitz zou een draak kunnen zijn. De tekst is langdradig, de inkleding oertraditioneel en de dramaturgie te transparant. Maar de voorstelling fascineert. Ze laat vermoeden dat het oubollige opzet slechts façade is. Dat ze zichzelf relativeert. Eén innerlijke tegenspraak ontdoet de creatie van haar schijnbare gewichtigheid. Op het eerste gezicht althans.

VOORUITGANG

Schmitz' voorstelling is het tweede deel van een ambitieus vierluik: *Fare Thee Well Tovaritch Homo Sapiens*. Onder de artistieke leiding van Jacques Delcuvelierie (Groupov) be vraagt het de positie van de mens. Hoe die was, is, en binnenkort zal zijn. Op dit moment van haar evolutie is de mensheid in staat haar eigen einde in de hand te werken. Het uitgangspunt van de tetralogie alarmeert. In het eerste luik, *Un uomo di meno*, onderwierp Groupov de tweede helft van de twintigste eeuw en het begin van de eenentwintigste aan een kritisch onderzoek. Leidraad van de voorstelling was het leven van één mens: Delcuvelieries alter ego, Jacques Delui.

Die biografische component speelt ook bij *Mary Mother of Frankenstein* een belangrijke rol. De tekst van Claude Schmitz en Marie-France Collard is een montage gestructureerd rond het leven van Mary Shelley, haar *Frankenstein or the Modern Prometheus*, referenties aan Mary's levensgezel Percy Shelley en hun tijdgenoten Coleridge en Lord Byron, en eigen bindteksten die het geheel samenhouden en de band met het heden (over)verduidelijken. Het verleden staat in functie van vandaag. Shelley's monsterverhaal thematiseert de moderne wetenschap. Wij zijn in staat om artificiële wezens te creëren die zichzelf kunnen voortplanten. Wat voor Mary Shelley een visioen blijft, kan nu bewaarheid worden. Schmitz blikt terug om vooruit te kijken.

De vooruitgangsgedachte zit in de voorstelling op twee manieren. In de eerste plaats valt de tegenstelling op tussen de romantische thematiek en moderne beelden. Op een scherm achteraan verschijnt een reeks uitvindingen – van een telegraaf in zwart-wit tot hedendaagse laboratoria in kleur. Met nieuwe ideeën helpt de mens de wereld continu vooruit. Die boodschap is helder, maar het expliciete contrast eigenlijk overbodig.

De hele encenering komt verschrikkelijk ouderwets over. Het is een kostuumdrama, inclusief Britse acteurs met authentiek Brits accent. Het spel is psychologisch, wat aangemoedigd wordt door het onderdompelend geluidsdecor van Jean-Pierre Urbano. Op een blok voor de hellende scène van Simon Siegmann kijkt Mary Shelley toe op flashbacks uit haar leven. Alles is zo helemaal niet van deze tijd dat het slechts kan wijzen op ontwikkeling. Vandaag is anders, stelt de overdadige vorm. Wij zijn geëvolueerd.

TERUGKEER

De tweede stem van *Mary Mother of Frankenstein* klinkt echter heel anders. Ze verkondigt geen lineaire gedachtegang, maar een cyclische. De 'eeuwige terugkeer der dingen': die cirkelsymboliek zit al meteen in de eerste scène. Schuin boven de hoofden van het publiek toont het filmpje *Window Water Baby Moving* van Stan Brakhage in detail een bevallende vrouw. Met lichte variaties zet Schmitz het thema voort. Van de raaf die uit zijn bek baart, via de jonge Mary en het gedichtje over ons verlangen steeds opnieuw Frankenstein te willen spelen, tot haar volwassen versie die wordt opgeslorpt door een bed en als pop op tafel herverschi jnt om het monster minder eenzaam te maken. Alles komt terug.

Ook de structuur van de voorstelling bevat een mythisch denken. Herhaling en traagheid voeren de bovenhand. De duur van de scènes is aanzienlijk. De uitgebreide monoloog van het monster is tekenend, het uitgesponnen tafereel waarin de Shelleys, vergezeld van Mary's halfzus Claire Clairmont en Lord Byron, vertrekken op een woelige reis, beproeft de concentratie pas echt. Het trage suggereert de invloed van Delcuvellerie. Hij acht de mens vandaag niet meer in staat om tijd te nemen – al is de gedachte dat we vroeger wél de tijd namen vermoedelijk ook zelf een grote mythe. De vertelster die hele tekstblokken herhaalt – of vertaalt naar het Frans – maakt de cirkel rond. Ze belichaamt de onderliggende suggestie van zinloosheid. Alles is al gezegd.

Daarin schuilt de inwendige tegenspraak van Schmitz' stuk. Het alles-is-toch-al-gebeurd-en-alles-wordt-toch-nog-herhaald-grondgevoel ontkracht de gedachte dat de mens op een bepaald en gevaarlijk punt in zijn evolutie is gekomen. Zo relateert *Mary Mother of Frankenstein* zichzelf enorm. Naar het einde van de voorstelling toe wordt dat steeds duidelijker. Drie mannen in witte badjas duiken op en parodiëren de scheppende mens. Vooral de eindscène zegt veel. De vertelfiguur evoceert daar hoe goed het vroeger wel niet was, hoe vreugdevol het leven van Mary en Percy. Waarop een gedicht van Lord Byron volgt, over de duistere kwellingen van het bestaan. De scène drukt het verbloemende karakter van onze lineaire gedachtegang uit. We doen steeds hetzelfde: worstelen om vooruit te komen en dan nostalgisch terugkijken naar wat nooit is geweest.

VOORUITGANG

Maar klopt die analyse wel? Inzoomen op die 'eeuwige terugkeer der dingen' verwacht. Milan Kundera begint er *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan* mee. Het concept ontleent hij aan Nietzsche, die zegt dat in een wereld van eeuwig terugkeer de eenmalige (en dus verdwenen) gebeurtenis gewichtloos wordt en elke herhaalde handeling een zware verantwoordelijkheid krijgt. Dat de herhaling meer weegt dan de vooruitgang. Hij keert de waardetoekenning om. De confrontatie met deze andere zienswijze toont hoe de voorgaande redenering, de neutralisering van de evolutie door de voortdurende terugkeer, in haar eigen val loopt. Zichzelf relateert. Ze herroept de vooruitgangsgedachte enkel omdat ze er zelf doordrongen van is. Omdat ze het nieuwe als belangrijk ziet, en de herhaling als verzachtende omstandigheid.

De combinatie van het cyclische en het lineaire kan dus ook het omgekeerde zeggen. De terugkeer kan de vooruitgang ook versterken. Het gevolg zou een voorstelling zijn die zichzelf zeer serieus neemt. Die de nodige humor mist. Die is wat ze lijkt te zijn: langdradig, oertraditioneel en te transparant. *Mary Mother of Frankenstein* doet niet enkel aarzelen over de waarde van de ideeën die ze uitdraagt, maar ook over haar eigen kwaliteit. De productie het voordeel van de twijfel geven is te gemakkelijk. Dat van de fascinatie krijgt ze zo.

Gezien op 19/5, Brussel, Théâtre National (KFDA)

Info: www.kfda.be

Deze tekst kwam tot stand in het kader van Corpus Kunstcritiek, een initiatief van VTI - Vlaams Theater Instituut, met steun van Vlaams-Nederlands Huis deBuren. www.vti.be/corpuskunstcritiek

De teksten van het Corpus Kunstcritiek vallen onder de licentie [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 2.0 Belgium](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/), wat betekent dat de teksten verspreid, maar niet veranderd mogen worden. Elke vorm van verkoop of betalende distributie is apart te onderhandelen, contacteer VTI.